

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۰۴/۰۷
تاریخ بررسی مقاله: ۱۳۹۰/۰۶/۲۹
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۰/۱۰/۲۷

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
بهار و تابستان ۱۳۹۲، دوره‌ی ششم، سال ۲۰-۲
شماره‌ی ۱، ص: ۱۷۰-۱۵۵

بررسی رابطه‌ی یادگیری خود راهبر با عملکرد تحصیلی و رضایت از زندگی در دانش‌آموزان

ناصر بهروزی *

معصومه شهابی **

مهناز مهرابی زاده هنرمند ***

غلامحسین مکتبی ****

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی یادگیری خود راهبر و مؤلفه‌های آن با رضایت از زندگی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان دختر سال سوم دبیرستان‌های دولتی شهر بوشهر بود. بدین منظور ۲۴۶ دانش‌آموز به شیوه‌ی تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب و در پژوهش حاضر شرکت نمودند. ابزار مورد استفاده در پژوهش حاضر مقیاس خود راهبری در یادگیری (فیشر و همکاران)، مقیاس چند وجهی رضایت از زندگی (هیونر) بود و نیز برای ارزیابی عملکرد تحصیلی میانگین نمرات درسی (معدل) دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها علاوه بر روش آمار توصیفی، روش تحلیل رگرسیون نیز به کار رفت. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که بین یادگیری خود راهبر و ابعاد آن (خود مدیریتی، رغبت به یادگیری و خود کنترلی) با رضایت از زندگی و عملکرد تحصیلی رابطه‌ی مثبت معنی‌داری وجود دارد. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که بعد خود مدیریتی بهترین پیش‌بین رضایت از زندگی و بعد رغبت به یادگیری بهترین پیش‌بین عملکرد تحصیلی است. به عبارتی نتایج تحلیل نشان داد که مؤلفه‌های یادگیری خود راهبر پیش‌بین مناسبی برای رضایت از زندگی و عملکرد تحصیلی هستند.

واژه‌های کلیدی: یادگیری خود راهبر، رضایت از زندگی، عملکرد تحصیلی.

* استادیار روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز (نویسنده‌ی مسئول) behroozyn@yahoo.com
** کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی m.shoghabi@yahoo.com
*** استاد روان‌شناسی بالینی دانشگاه شهید چمران اهواز mehrabizadeh@yahoo.com
**** استادیار روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز ghmaktabi@yahoo.com

مقدمه

با تغییرات سریعی که امروزه اتفاق می‌افتد به تبع آن نیازمند استفاده از روش‌ها و شیوه‌های نوینی به خصوص در حوزه‌ی تدریس و آموزش می‌باشیم. یکی از این موارد که بر موفقیت دانش‌آموزان و حتی رضایت و خرسندی آن‌ها اثر دارد یادگیری خود راهبر^۱ است. مرور بر ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد که مسئولیت‌پذیری^۲ افراد و مستقل بودن^۳ آن‌ها در فرایند یادگیری عناصر اصلی محسوب می‌شوند؛ یعنی عاملی که در آن دانش‌آموز سعی می‌کند هنگام مواجهه با مسائل قبل از یاری گرفتن از دیگران با سؤال نمودن از خود آغاز به کار نماید. گوس^۴ (۱۹۹۸، نقل در لانگ^۵، ۲۰۰۷) خود راهبری در یادگیری را حرکتی به سمت خود شکوفایی محسوب می‌نماید. در این راستا کانلی^۶ (۲۰۰۴، نقل در ناد و کاظمی، ۱۳۸۴) پژوهشی درباره‌ی ارزش خود راهبری در یادگیری دانش‌آموزان انجام داد. نتایج مؤید تأثیر خود راهبری در یادگیری بر موفقیت دانش‌آموزان در مدرسه و حتی در زندگی بود. بنابراین، این مقوله بسیار حائز اهمیت است؛ زیرا افرادی که از این مهارت بی‌بهره باشند، در حل بسیاری از مشکلات زندگی خود عاجز خواهند ماند.

از سوی دیگر امروزه نیازهای روان‌شناسی عمده به سمت دیدگاهی نوین مبتنی بر پرورش نقاط قوت تغییر مسیر داده‌اند و موضوعات روان‌شناسی مطرح شده در آغاز قرن بیست و یکم، عمدتاً بر تجربه‌ی مثبت انسانی و آنچه لحظه‌ای را بهتر از لحظه‌ی دیگر می‌کند تمرکز کرده‌اند (هادیان‌فرد و مظفری، ۱۳۸۳). در سال‌های اخیر یکی از ابعادی که رویکردهای انسان‌گرا بر آن تأکید می‌ورزند، بعد بهزیستی^۷ است. این بعد خود شامل عاطفه مثبت^۸، عاطفه منفی^۹ و رضایت از زندگی^{۱۰} است. دو مورد اول به مراتب بیش‌تر مورد توجه بوده ولی رضایت از زندگی کم‌تر مورد توجه بوده است (شهایان و یوسفی، ۱۳۸۶). رضایت از زندگی به شناخت

- 1- self directed learning
- 2- responsibility
- 3- independent
- 4- Goss
- 5- Long
- 6- Connolly
- 7- well-being
- 8- positive affect
- 9- negative affect
- 10- life satisfaction

و فرایند قضاوت ذهنی برمی‌گردد و مراد از آن نگرش فرد، ارزیابی عمومی نسبت به کلیت زندگی خود و یا برخی از جنبه‌های زندگی، همچون زندگی خانوادگی و تجربه‌ی آموزشی است (دینر، سان، لوکاس و اسمیت^۱، ۱۹۹۹، نقل در زکی، ۱۳۸۶). گرچه مطالعات بسیاری درباره‌ی رضایت از زندگی در بین بزرگسالان صورت گرفته است، اما این مقوله در بین کودکان و نوجوانان یکی از موضوعاتی است، که اخیراً مورد توجه دانشمندان قرار گرفته است. این مطالعات اهمیت روز افزون رضایت از زندگی را در فهم سلامت روان کودکان و نوجوانان مورد تأیید قرار می‌دهد (هیوینز، ۲۰۰۱، نقل در مزیدی، ۱۳۸۵). بنابراین، با توجه به نقش کلیدی یادگیری خود راهبر بر عملکرد تحصیلی^۲ و به تبع آن رضایت از زندگی دانش‌آموزان، و کمبود پژوهشی در خصوص رابطه‌ی یادگیری خود راهبر با عملکرد تحصیلی و به ویژه رضایت از زندگی دانش‌آموزان دختر، بر آن شدیم که روابط بین این متغیرها را مورد بررسی قرار دهیم.

پیشینه‌ی تحقیق

بروکت^۳ (۱۹۸۷) در پژوهشی رابطه‌ی بین جنبه‌های مختلف رضایت از زندگی با یادگیری خود راهبر که جامعه‌ی آماری آن ۶۴ آزمودنی بزرگسال بودند نشان داد که بین رضایت از زندگی و یادگیری خود راهبر ارتباط معنی‌داری وجود دارد و حتی نتایج حاکی از آن بود که خود راهبری در یادگیری پیش‌بینی‌کننده‌ی رضایت فرد از زندگی در سال‌های بعد نیز هست. در پژوهشی که توسط ایست^۴ (۱۹۸۷، نقل در والنت^۵، ۲۰۰۵) در مورد رابطه‌ی بین آمادگی برای خود راهبری در یادگیری و رضایت از زندگی صورت گرفت نتایج نشان داد که بین آمادگی برای یادگیری خود راهبر و مقوله‌های آن با رضایت از زندگی ارتباط معنی‌داری وجود دارد. فیشر^۶ (۱۹۸۸، نقل در رابرسون و مریام^۷، ۲۰۰۵) در مطالعه‌ای که با ۷۸۶ بزرگسال انجام

-
- 1- Diener, Sun, Lucas, Smith
 - 2- academic performance
 - 3- Broc kett
 - 4- East
 - 5- Valente
 - 6- Fisher
 - 7- Roberson & Merriam

داد نشان داد که بین آموزش رسمی، یادگیری خود راهبر و رضایت از زندگی ارتباط مثبتی وجود دارد. لانسبری، لوی، پارک، گیسون^۱ و اسمیت (۲۰۰۹) در پژوهشی که بر روی ۹۶۶ دانش‌آموز راهنمایی و دبیرستان و ۱۱۵۹ دانشجویانم دادند، نشان دادند که بین یادگیری خود راهبر و رضایت از زندگی و رضایت از تحصیل رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. در پژوهشی دیگر برادفورد^۲ (۲۰۰۹) نشان داد که یادگیری خود راهبر ارتباط مثبتی با احساس رضایتمندی در بین دانشجویان دارد. از سوی دیگر دوهرتی^۳ (۲۰۰۰) در پژوهشی که به روی دانشجویان انجام داد نتیجه گرفت که بین یادگیری خود راهبر و موفقیت در تحصیل رابطه وجود دارد.

نتیجه‌ی پژوهش هاگرتی^۴ (۲۰۰۰، نقل در چو و چن^۵، ۲۰۰۸) که به روی دانشجویان بیولوژی صورت گرفت نشان داد رابطه‌ی مثبتی بین یادگیری خود راهبر و پیشرفت تحصیلی وجود دارد. همچنین استیوارت^۶ (۲۰۰۷) پژوهشی درباره‌ی آمادگی برای یادگیری خود راهبر در دانشجویان سال آخر مهندسی انجام داد. نتایج این پژوهش نشان داد که دانشجویانی که دروس آن‌ها بر اساس خود راهبری بود عملکرد بهتری در دروس خود نسبت به افرادی که این‌گونه نبودند، داشتند. در پژوهش دیگری که توسط عبدالرحمن^۷ (۲۰۰۷) به روی ۶۰۰ دانشجوی سال دوم و سوم پزشکی در مورد عوامل مؤثر در آموزش درس‌های علوم پایه صورت گرفت، نتایج نشان داد که یکی از عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی، استفاده از روش‌های آموزشی مبتنی بر خود اتکایی فرد به خصوص خود راهبری در یادگیری است.

هدف‌های تحقیق

با توجه به آنچه گفته شد در پژوهش حاضر به بررسی رابطه‌ی یادگیری خود راهبر و ابعاد آن با رضایت از زندگی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر پرداخته شده است. لذا

- 1- Lonsbery, Levy, Park & Gibson
- 2- Bradford
- 3- Doherty
- 4- Hagerti
- 5- Chow & Chen
- 6- Stewart
- 7- Abdulrahman

اهداف زیر را برای این پژوهش می‌توان ذکر کرد.

۱- یادگیری خود راهبر و مؤلفه‌های آن با رضایت از زندگی دانش‌آموزان دختر پایه‌ی سوم دبیرستان رابطه دارد.

۲. یادگیری خود راهبر و مؤلفه‌های آن با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه‌ی سوم دبیرستان رابطه دارد.

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق

مطالعه‌ی حاضر با استفاده از روش تحقیق همبستگی انجام شده است.

جامعه و روش نمونه‌گیری

در پژوهش حاضر، جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی دانش‌آموزان دختر پایه‌ی سوم دبیرستان‌های روزانه‌ی دولتی شهر بوشهر می‌باشد که در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ به تحصیل اشتغال داشته‌اند، که شامل ۶۴۸ نفر می‌باشد. نمونه‌ی آماری شامل ۲۷۰ دانش‌آموز که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند.

روش جمع‌آوری اطلاعات

مقیاس سنجش خود راهبری در یادگیری دانش‌آموزان: مقیاس سنجش خود راهبری در یادگیری^۱، یک آزمون ۴۱ سؤالی است که توسط فیشر و کینگ و تاگو^۲ (۲۰۰۱) تدوین شده است. این مقیاس اولین بار در ایران توسط نادری و سجادیان (۱۳۸۵) هنجاریابی شده است. این مقیاس شامل سه مؤلفه (خرده مقیاس) است که عبارتند از ۱- خود مدیریتی^۳، ۲- رغبت برای یادگیری^۴ و ۳- خود کنترلی.

1- self directed learning scale

2- King & Tague

3- self management

4- desire for learning

فیشر و همکاران (۲۰۰۱) ضریب پایایی را به روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۲ به دست آوردند و این ضریب برای خرده مقیاس‌های خود مدیریتی، رغبت برای یادگیری و خود کنترلی به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۸۴ و ۰/۸۳ گزارش شده است. در پژوهش حاضر برای محاسبه‌ی ضرایب پایایی مقیاس سنجش خود راهبری در یادگیری از روش آلفای کرونباخ استفاده شده که نتایج آن در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. ضرایب پایایی مقیاس سنجش خود راهبری در یادگیری با استفاده از روش آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر

مقیاس	خود مدیریتی	رغبت به یادگیری	خود کنترلی	کل مقیاس
شاخص آماری	۰/۷۶	۰/۸۴	۰/۳۱	۰/۸۵
آلفای کرونباخ				

در پژوهش حاضر رویی این ابزار با استفاده از روش روایی همزمان؛ یعنی محاسبه‌ی ضریب همبستگی آن با سؤالات طرح شده توسط محقق ۰/۵۷ به دست آمد که در سطح $p < 0/001$ معنی دار می‌باشد.

جدول ۲. ضرایب پایایی مقیاس رضایت از زندگی با استفاده از روش آلفای کرونباخ، در پژوهش حاضر

مقیاس	خانواده	دوستان	مدرسه	محل زندگی	خود	کل مقیاس
شاخص آماری	۰/۸۸	۰/۷۷	۰/۸۸	۰/۷۷	۰/۷۶	۰/۹۰
آلفای کرونباخ						

مقیاس چند وجهی رضایت از زندگی دانش‌آموزان: مقیاس چند وجهی رضایت از زندگی^۱ آزمونی مداد- کاغذی است که توسط هیوبنر (۲۰۰۱) ساخته و مورد ارزیابی قرار گرفت. این مقیاس اولین بار در ایران توسط زکی (۱۳۸۶) هنجاریابی شده است. مقیاس فوق دارای ۴۰ گویه است که پنج حیطه از زندگی دانش‌آموزان را به این صورت در بر می‌گیرد که

1- Multidimensional Students' Life satisfaction Scale

عبارتند از: خانواده، دوستان، مدرسه، محیط زندگی و خود. گیلمن و هیوینر (۲۰۰۰) پایایی آزمون را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آوردند. علاوه بر آن از ۵ خرده مقیاس، برای خانواده دامنه‌ی این ضریب بین ۰/۸۴ تا ۰/۸۶ بود. در پژوهش حاضر برای محاسبه‌ی ضرایب پایایی مقیاس چند وجهی رضایت از زندگی از روش آلفای کرونباخ استفاده شده که نتایج آن در جدول ۲ آورده شده است.

در پژوهش حاضر برای محاسبه‌ی روایی از همبسته نمودن پرسشنامه با مقیاس رضایت از زندگی دینر و همکاران (۱۹۸۵) سنجیده شده است که ضریب همبستگی آن ۰/۵۶ به دست آمد.

سنجش عملکرد تحصیلی: در پژوهش حاضر برای سنجش عملکرد تحصیلی از میانگین دروس (معدل) نیم سال تحصیلی دانش‌آموزان استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

در این بخش ابتدا یافته‌های توصیفی و سپس یافته‌های حاصل از بررسی سؤال‌های پژوهش ارائه می‌گردد. جدول ۳ میانگین، انحراف معیار، نمره‌های آزمودنی‌ها در متغیر یادگیری خود راهبر و ابعاد آن را نشان می‌دهد.

جدول ۳. میانگین، انحراف معیار، نمره‌های آزمودنی‌ها در متغیر یادگیری خود راهبر و ابعاد آن و رضایت از زندگی و ابعاد آن و عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی	کل رضایت از زندگی	خود	محیط زندگی	مدرسه	دوستان	خانواده	کل یادگیری خود راهبر	خود کنترلی	رغبت به یادگیری	خودمدیریتی	متغیر شاخص‌های آماری
۱۷/۰۸	۱۸۷/۴۲	۳۵/۷۰	۳۷/۰۸	۳۴/۵۸	۴۳/۹۰	۳۶/۱۶	۱۵۸/۰۸	۵۵/۰۸	۴۳/۷۰	۵۹/۳۰	میانگین
۱/۹۷	۲/۳۹	۵/۸۵	۹/۳۳	۹/۰۰	۶/۷۵	۶/۱۶	۲۱/۴۵	۷/۹۰	۶/۳۵	۹/۶۱	انحراف معیار

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی بین نمره‌ی کل یادگیری

خود راهبر و رضایت از زندگی ۰/۴۳ به دست آمده است که در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. ضرایب همبستگی بین خود مدیریتی و رضایت از زندگی ۰/۴۶، بین رغبت به یادگیری و رضایت از زندگی ۰/۳۵، بین خود کنترلی و رضایت از زندگی ۰/۳۲ به دست آمده است که همه‌ی ضرایب در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار است.

جدول ۴. ضرایب همبستگی ساده نمره‌ی کل یادگیری خود راهبر و ابعاد آن با رضایت از زندگی در دانش‌آموزان دختر

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی‌داری (p)
رضایت از زندگی	یادگیری خود راهبر	۰/۴۳	۰/۰۰۱
	خود مدیریتی	۰/۴۶	۰/۰۰۱
	رغبت برای یادگیری	۰/۳۵	۰/۰۰۱
	خود کنترلی	۰/۳۲	۰/۰۰۱

جدول ۵. ضرایب همبستگی ساده نمره‌ی کل یادگیری خود راهبر و ابعاد آن با عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان دختر

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی‌داری (p)
عملکرد تحصیلی	یادگیری خود راهبر	۰/۱۶	۰/۰۴
	خود مدیریتی	۰/۱۲	۰/۰۰۷
	رغبت برای یادگیری	۰/۱۷	۰/۰۱
	خود کنترلی	۰/۱۵	۰/۰۱

همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، نمره‌ی کل یادگیری خود راهبر و ابعاد آن با عملکرد تحصیلی رابطه‌ی معنی‌دار دارند. ضریب همبستگی بین نمره‌ی کل یادگیری خود راهبر و عملکرد تحصیلی ۰/۱۶ می‌باشد، که در سطح $p < ۰/۰۵$ معنی‌دار است. علاوه بر آن، ضرایب همبستگی خود مدیریتی با عملکرد تحصیلی و خود کنترلی با عملکرد تحصیلی به ترتیب ۰/۱۲ ($p = ۰/۰۰۷$) و ۰/۱۵ ($p = ۰/۰۱$) به دست آمده است. و ضریب همبستگی بین رغبت به یادگیری و عملکرد تحصیلی ۰/۱۷ است که همگی در سطح $p < ۰/۰۵$ معنی‌دار هستند.

جدول ۶ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مربوط به ابعاد یادگیری خود راهبر و رضایت از

زندگی را به روش مرحله‌ای (Stepwise) نشان می‌دهد. لازم به ذکر است این تحلیل رگرسیون به روش ورود مکرر نیز مورد تحلیل قرار گرفته که به دلیل اختصار جدول آن گزارش نشده است.

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه و با روش ورود مکرر، ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی ابعاد یادگیری خود راهبر و رضایت از زندگی برابر $MR=0/47$ ، و ضریب تعیین برابر $RS=0/22$ می‌باشد که در سطح $p<0/001$ معنی‌دار است. با توجه به ضریب تعیین به دست آمده می‌توان عنوان نمود که حدود ۲۲ درصد واریانس رضایت از زندگی توسط ابعاد خود مدیریتی، رغبت به یادگیری و خود کنترلی تبیین می‌شود.

جدول ۶. ضرایب همبستگی چندگانه‌ی ابعاد یادگیری خود راهبر و رضایت از زندگی به روش مرحله‌ای (Stepwise)

شاخص آماری	همبستگی چندگانه MR	ضریب تعیین RS	نسبت F احتمال p	ضرایب رگرسیون β
				خود مدیریتی
خود مدیریتی	۰/۴۶	۰/۲۲	$F=68/73$ $p<0/001$	$\beta=0/46$ $t=8/29$ $p<0/001$

با توجه به جدول ۶ و با استفاده از روش مرحله‌ای مشاهده می‌شود که خود مدیریتی ۲۲ درصد واریانس رضایت از زندگی را تبیین می‌کنند. ضرایب رگرسیونی (β) برای خود مدیریتی ۰/۴۶ ($p<0/001$) می‌باشد. با توجه به مقادیر ضرایب رگرسیونی (β) خود مدیریتی در پیش‌بینی رضایت از زندگی، توان بیش‌تری دارد و رغبت به یادگیری و خود کنترلی در پیش‌بینی رضایت از زندگی نقش چندانی ندارند؛ بنابراین از معادله‌ی رگرسیونی حذف شده‌اند.

جدول ۷ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مربوط به ابعاد یادگیری خود راهبر و عملکرد تحصیلی را به روش مرحله‌ای (Stepwise) نشان می‌دهند. لازم به ذکر است تحلیل رگرسیون به روش ورود مکرر نیز مورد تحلیل قرار گرفته که به دلیل اختصار جدول آن گزارش نشده است.

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه و با روش ورود مکرر، ضریب

همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی ابعاد یادگیری خود راهبر و عملکرد تحصیلی برابر $MR=0/17$ ، و ضریب تعیین برابر $RS=0/031$ می‌باشد که در سطح $p<0/05$ معنی‌دار است. با توجه به ضریب تعیین به دست آمده می‌توان عنوان نمود که حدود ۳ درصد واریانس متغیر عملکرد تحصیلی توسط ابعاد یادگیری خود راهبر (خود مدیریتی، رغبت به یادگیری و خود کنترلی) تبیین می‌شود.

جدول ۷. ضرایب همبستگی چندگانه‌ی مؤلفه‌های یادگیری خود راهبر و عملکرد تحصیلی به روش مرحله‌ای (Stepwise)

شاخص آماری	همبستگی چندگانه MR	ضریب تعیین RS	نسبت F احتمال p	ضرایب رگرسیون β
				رغبت به یادگیری
رغبت به یادگیری	0/17	0/029	$F=7/30$ $p<0/007$	$\beta=0/17$ $t=2/70$ $p<0/007$

با توجه به جدول ۷ و با استفاده از روش مرحله‌ای مشاهده می‌شود که رغبت به یادگیری تقریباً ۳ درصد واریانس عملکرد تحصیلی را تبیین می‌کنند. ضرایب رگرسیونی (β) رغبت به یادگیری 0/17 ($p<0/007$) می‌باشد. با توجه به مقادیر ضرایب رگرسیونی (β) رغبت به یادگیری در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی، توان بیشتری دارد. و خود مدیریتی و خود کنترلی نقش چندانی ندارند؛ لذا از معادله‌ی رگرسیونی حذف شده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که بین یادگیری خود راهبر و رضایت از زندگی و یادگیری خود راهبر با عملکرد تحصیلی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. به علاوه، رابطه بین ابعاد یادگیری خود راهبر (خود مدیریتی، رغبت به یادگیری و خود کنترلی) و رضایت از زندگی و ابعاد یادگیری خود راهبر با عملکرد تحصیلی معنی‌دار است. همچنین نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که رابطه‌ی یادگیری خود راهبر و رضایت از زندگی

معنی‌دار است. با استفاده از تحلیل رگرسیون به روش مرحله‌ای مشاهده شد که خود‌مدیریتی به تنهایی ۲۲ درصد از واریانس متغیر رضایت از زندگی را تبیین می‌کند. به علاوه، رغبت به یادگیری و خودکنترلی در پیش‌بینی رضایت از زندگی نقش چندانی ایفا نکردند.

رابطه‌ی یادگیری خود راهبر و عملکرد تحصیلی نیز با استفاده از ضریب همبستگی ساده (پیرسون) مورد بررسی قرار گرفت و تأیید شد. نتایج نشان داد که ضریب همبستگی بین یادگیری خود راهبر و عملکرد تحصیلی ۰/۱۶ است که در سطح $p < ۰/۰۵$ تأیید می‌شود. همچنین، رابطه‌ی بین مؤلفه‌های یادگیری خود راهبر و عملکرد تحصیلی نشان داد که همبستگی بین خود‌مدیریتی و عملکرد تحصیلی معنی‌دار بود و همبستگی بین رغبت به یادگیری و عملکرد تحصیلی نیز معنی‌دار بودند. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه و با استفاده از روش ورود مکرر، ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی مؤلفه‌های یادگیری خود راهبر با عملکرد تحصیلی $MR = ۰/۱۷$ به دست آمد ($p = ۰/۰۵$). با استفاده از تحلیل رگرسیون به روش مرحله‌ای مشاهده شد رغبت به یادگیری ۲ درصد از واریانس متغیر عملکرد تحصیلی را تبیین می‌کند. با توجه به مقدار ضریب رگرسیونی (β) از لحاظ توان پیش‌بینی، رغبت به یادگیری برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی بیش‌ترین توان را دارد.

نتایج حاصل از آزمون با نتایج پژوهش‌های بروکت (۱۹۸۷)، الیویرا و سیموس (۲۰۰۶) و لانسبری و همکاران (۲۰۰۹)، که معتقدند بین خود راهبری در یادگیری و رضایت از زندگی ارتباط معنی‌داری وجود دارد، همخوانی دارد. لانگ (۲۰۰۷) معتقد است که مسئولیت‌پذیری افراد و مستقل بودن آن‌ها در فرایند یادگیری دو عنصر اصلی محسوب می‌شوند. گوس^۱ (۱۹۹۸)، نقل در لانگ، (۲۰۰۷)، خود راهبری در یادگیری را حرکتی به سمت خودشکوفایی^۲ محسوب می‌نماید. ایجاد و پرورش مهارت‌های یادگیری خودراهبر به یکی از اهداف آموزش در چند دهه‌ی اخیر بدل شده است؛ به طوری که پژوهش‌ها و مطالعات مربوط به یادگیری خودراهبر در سطح جهان افزایش یافته است. یادگیرندگان خودراهبر، افرادی فعال و خودجوش هستند که به جای انتظار کشیدن منفعلانه برای یادگیری واکنشی، ابتکار عمل را در

1- Goos

2- self actualization

یادگیری به دست می‌گیرند، یادگیری آن‌ها هدفمند و معنی‌دار است و با توجه به انگیزه‌ی بالا، یادگیری ایشان پایداری و تداوم خواهد داشت. این‌گونه افراد در زندگی خود مسئولیت‌پذیرتر هستند و از فرایند خودنظم‌دهی در یادگیری خویش سود می‌برند (ویلیامسون^۱، ۲۰۰۷).

یادگیرندگان خودراهبر، مسئول فرایند یادگیری خود هستند. این قبیل افراد از مهارت‌های لازم برای دسترسی و پردازش اطلاعات مورد نیاز خود برای مقصود و هدف خاص برخوردارند. امروزه، نظام‌های آموزشی بسیاری از کشورهای پیشرفته‌ی جهان می‌کوشند تا افراد را به صورت انسان‌های خودراهبر پرورش دهند. تبدیل فراگیران به یادگیرندگان خودراهبر باعث خواهد شد که آن‌ها خود بتوانند نیازها و اهداف یادگیری خود را متناسب با دانش موجود تعیین کنند. افزایش خودراهبری در یادگیری باعث افزایش پیشرفت تحصیلی و در نهایت، تداوم یادگیری همیشگی در یادگیرندگان خواهد شد (گردان‌شکن، یارمحمدیان، عجمی، ۱۳۸۹). از آن‌جا که امروزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به عنوان یک شاخص مهم برای ارزیابی نظام‌های آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. علاوه بر این، پیشرفت تحصیلی همواره برای معلمان، دانش‌آموزان، والدین، نظریه‌پردازان و محققان تربیتی نیز حائز اهمیت بوده است. حتی برای دانش‌آموزان و دانشجویان نیز معدل تحصیلی معرف توانایی‌های علمی آن‌ها برای ورود به دنیای کار و اشتغال و مقاطع تحصیلی بالاتر است. شاید به علت همین اهمیت باشد که نظریه‌پردازان تربیتی بسیاری از پژوهش‌های خود را بر شناخت عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی متمرکز کرده‌اند (حجازی، رستگار، غلامعلی لواسانی و قربان جهرمی، ۱۳۸۸).

بنابراین، با توجه به تغییرات سریع در تکنولوژی نیاز است تا دانش‌آموزان با روش‌های مختلف یادگیری که آنان را قادر می‌سازد با تغییرات سریع در جهان وفق دهند و مهارت‌های خود را در محیط کار و موفقیت در زندگی افزایش می‌دهد آشنا شوند و آنان را به کار گیرند. هر چه افراد با شیوه‌های جدید در یادگیری آشنایی بیش‌تری داشته باشند و در استفاده از آن مهارت داشته باشند، این امر خود در میزان مهارت مناسب آنان در محیط کار و نیز رضایت آنان از زندگی خواهد افزود (پیتمن و وندرسک^۲، ۲۰۰۶). خود راهبر بودن در امر یادگیری که

1- Williamson

2- Pittman & Vondracek

شامل خود مدیریتی، رغبت به یادگیری و خود کنترلی می‌شود بر میزان رضایتمندی دانش‌آموزان از زندگی اثر می‌گذارد. به عبارتی، دانش‌آموزی که خیلی خوب کارهای خویش را مدیریت می‌نماید و نیز کنترل بسیاری از امور خویش را دارد و برای تحصیل نیز بسیار راغب است. این امر بر رضایتمندی وی در امر تحصیل و مدرسه مؤثر است و نیز در مراحل بالاتر بر رضایت وی از زندگی نیز اثر دارد. می‌توان تبیین نمود که دانش‌آموزانی که میزان مدیریتی و خود کنترلی آن‌ها بالا است و نیز رغبت آنان نیز به یادگیری بیش‌تر است میزان رضایتمندی آن‌ها نیز از زندگی بیش‌تر است. با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که خود راهبری در یادگیری سبب می‌شود که دانش‌آموزان پیشرفت و موفقیت در یادگیری را به خودشان نسبت دهند و آن را ناشی از تلاش و آگاهی‌های خود بدانند و در نتیجه رضایت آنان افزایش یابد؛ این نکته نشانگر اهمیت آموزش این مهارت‌ها به دانش‌آموزان با بهره‌گیری از راهبردها و مدل‌های مناسب است.

محدودیت‌های پژوهش

پژوهش حاضر مانند اکثر پژوهش‌هایی که در علوم رفتاری صورت می‌گیرد با محدودیت‌هایی همراه بود که شناخت آن‌ها، جهت انجام پژوهش‌های بعدی و تلاش برای کاهش یا رفع این محدودیت‌ها، منطقی به نظر می‌رسد. گرچه نتایج پژوهش‌های گذشته تأثیرات خودراهبری را بر رضایت از زندگی و عملکرد تحصیلی مورد تأیید قرار داده و نتایج پژوهش حاضر نیز حاکی از وجود همبستگی معنی‌دار میان این متغیرهاست، ولی با عنایت به مقادیر همبستگی و مقادیر تبیین شده در پژوهش حاضر می‌بایست تفسیر نتایج و تعمیم آن‌ها با احتیاط صورت بگیرد و این امر لزوم پژوهش‌های بیش‌تر را ضروری می‌سازد. همچنین پژوهش حاضر بر روی دانش‌آموزان دختر پایه‌ی سوم متوسطه شهر بوشهر اجرا شده است، لذا قابل تعمیم به دانش‌آموزان پسر و مقاطع تحصیلی دیگر نمی‌باشد، همچنین نتایج به شهرهای دیگر قابل تعمیم نیست و از آنجا که پژوهش حاضر رابطه‌ی بین متغیرها را بررسی نموده است، نتایج آن را نمی‌توان به صورت علی بیان نمود و با توجه به این‌که رضایت افراد از زندگی ممکن است در شرایط مختلف با توجه به سطوح مختلف متفاوت باشد، تغییر شرایط می‌تواند در نتایج تأثیرگذار باشد.

منابع

- حجازی، الهه؛ رستگار، احمد؛ غلامعلی لواسانی، مسعود و قربان‌جهرمی، رضا (۱۳۸۸). باورهای هوشی و پیشرفت تحصیلی: نقش اهداف پیشرفت و درگیری تحصیلی، *مجله‌ی پژوهش‌های روان‌شناختی*، سال دوازدهم، شماره‌ی ۱ و ۲. صص ۱۱-۲۵.
- زکی، محمد علی (۱۳۸۶). اعتباریابی مقیاس چند بعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان. *مجله‌ی روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، سال سیزدهم، شماره‌ی ۱، صص ۴۹-۵۷.
- شهبائیان، آمنه و یوسفی، فریده (۱۳۸۶). رابطه‌ی بین خود-شکوفایی، رضایت از زندگی و نیاز به شناخت در دانش‌آموزان با استعدادهای درخشان. *مجله‌ی پژوهش در حیطه‌ی کودکان استثنایی*، سال هفتم، شماره‌ی ۳، صص ۳۱۷-۳۳۶.
- گردان‌شکن، مریم؛ یارمحمدیان، محمد حسین و عجمی، سیما (۱۳۸۹). تأثیر تدریس بسته فراشناختی بر خود راهبری در یادگیری دانشجویان مدارک پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، سال دوم، شماره‌ی ۱۰. صص ۱۳۱-۱۴۰.
- مزیدی، عالم بها (۱۳۸۵). *پیش‌بینی رضایت از زندگی توسط خود پنداره و ابعاد آن در کودکان، نوجوانان و دانشجویان*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شیراز، چاپ نشده.
- نادی، محمد علی و سجادیان، ایلناز (۱۳۸۵). هنجاریابی مقیاس بخش خود راهبری در یادگیری، در مورد دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهر اصفهان. *فصلنامه‌ی نوآوری‌های آموزشی*، شماره‌ی ۱۸، سال پنجم، صص ۱۱۱-۱۳۴.
- نادی، محمد علی و کاظمی، احسان (۱۳۸۴). یادگیری خود راهبر در کلاس‌های چند پایه. *مجله‌ی دانش و پژوهش در علوم تربیتی*، شماره‌ی ۵ و ۶، صص ۱۲۹-۱۴۶.
- هادیان‌فرد، حبیب و مظفری، شهباز (۱۳۸۳). مروری بر شادمانی و همبسته‌های آن. *مجله‌ی حوزه و دانشگاه*، شماره‌ی ۴۱، صص ۸۲-۱۰۵.

Abdulrahman, Kh. A. (2007). *Factors influencing academic achievement of medical students in the basic medical sciences at*

- a conventional college of medicine*. Unpublished Master's Thesis, King Saud University.
- Bradford, J. W. (2009). Investigation of broad and narrow personality trait in relation to major satisfaction for student in engineering, education and psychology majors personality. *College Major and Satisfaction*, 5, 1-44.
- Brockett, R. G. (1987). Life satisfaction and learner self direction: Enhancing quality of life during the later years. *Educational Gerontology*, 3, 225–237.
- Chou, P. N., & Chen, W. F. (2008). Exploratory study of the relationship between self-directed learning and academic performance in a Web-Based Learning Environment. In K. McFerrin et al. (Eds.), *Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference 2008* (pp. 278-284). Chesapeake, VA: AACE.
- Doherty, P. B. (2000). *Success factors among community college students in an online learning environment*. Unpublished Doctoral Dissertation, Nova Southeastern University.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R.J., & Griffin, Sh., (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 1, 71-75.
- Fisher, M., King, J., & Tague, G. (2001). Development of a Self Directed Learning Readiness Scale for nursing education. *Nurse Education Today*, 21, 516-525.
- Gilman, R., & Huebner, E. S. (2000). Review of life satisfaction measures for adolescents. *Behaviour Change*, 3, 178-83.
- Huebner, S. (2001). Manual for the Multidimensional Students' Life satisfaction Scale. University of South Carolina Department of Psychology Columbia, SC 29208. Available on: www.artsandsocieties.sc.edu/PSYC/pdfdocs/huebslssmanual.doc
- Lounsbery, J. W., Levy, J. J., Park, S. L., Gibson, L. W., & Smith, R. (2009). An investigation of the constructed validity of the personality trait of self directed learning. *Learning and Individual Difference*, 19, 411-418.
- Long, H. B. (2007). Themes and theses in self directed learning literature. *International Journal of Self-Directed Learning*, 2, 1-18.
- Oliveira, A. L., & Simoes, A. (2006). Impact of sociodemographic and psychological variables on the self directedness of higher education students. *Sociodemographic and Psychology Variables in SDL*, 1, 1-12.

Pittman, S. K., & Vondracek, B. (2006). *Promoting Self-Directed Learning for the Florida GED PLUS Student*. Florida Atlantic University, 4, 1-4. Available on:

www.floridatechnet.org/gedplus/SuccessfulDistanceLearning/PromotingSelfDirectedLearning2.pdf

Roberson, D. N., & Merriam, S. B. (2005). The self directed learning process of older, rural adult. *Adult Education Quarterly*, 5, 269-287.

Stewart, R. A. (2007). Evaluating the self-directed learning readiness of engineering undergraduates: A necessary precursor to project-based learning. *World Transactions on Engineering and Technology Education*, 1, 59-62.

Valente, J. (2005). *The role of self directed learning in older adults health care*. Available on: www.adulterc.org/proceedings/2006/proceedings/valente.pdf

Williamson, S. N. (2007). Development of a self-rating scale of self-directed learning. *Nurse Researcher*; 14 (2), 66-83.

